

Dorang Zsanett¹

A KISKORÚ VESZÉLYEZTETÉSÉNEK SZABÁLYOZÁSTÖRTÉNETE,
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HALMAZATI KÉRDÉSEKRE

ABSTRACT

The Regulatory History of Endangering a Minor, with Particular Regard to Issues of Concurrence

The study examines the regulatory history of the offence of endangering a minor, with particular regard to issues concerning the number of counts. The historical overview proceeds from the early provisions aimed at protecting children, through the former offence against youth, to the statutory definition currently in force. The study shows that, under the earlier regulation, youth as a community constituted the protected legal interest, which also affected the assessment of the number of offences. By contrast, the current regulation adopts an individualised approach and is based on the protection of the physical, intellectual, moral and emotional development of the specific minor concerned. In addition to distinguishing between the first and second basic forms of Section 208 of the Criminal Code, the study primarily analyses the issues of concurrence arising in connection with inducing a minor to commit a criminal offence. It separately examines how the subsidiarity clause operates in relation to the second basic form, and how the judicial practice developed in connection with disorderly conduct, bodily harm and criminal damage affects the assessment of this issue. The study concludes that subsidiarity should be understood as a principle for eliminating apparent ideal concurrence; accordingly, the practice preserved in Criminal Collegium Opinion No. 34 calls for reconsideration.

Keywords: endangering a minor, concurrence of offences, inducement, youth, subsidiarity

1 Dorang Zsanett, tanársegéd, doktorandusz, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi Tanszék.

TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

A család védelmét szolgáló jogintézmények nyomai már az ókorban is megjelentek. Ugyanakkor a „családnak, mint támogatást, segítséget és védelmet érdemlő társadalmi jelenségnek jogi értékelése csak akkor vette és vehette kezdetét, amikor a kereszténység a házasság szentségi jellegének, egységének és felbonthatatlanságának, valamint a nő és gyermek lényeges egyenjogúságának (Gal. 3. 27. k.) hirdetésével és keresztülvételével a család egyénfölötti jellegét kidomborította – s meghatározta a családhoz tartozók egymás irányában fennálló jogait és kötelességeit.”²

A kiskorú veszélyeztetésének büntette nem egy klasszikus, régi múltú bűncselekmény. Angyal Pál 1938-ban megjegyezte, hogy hazánkban a család szélesebb körű büntetőjogi védelmét szolgáló szabályok alig pár évtizedes múltra tekintenek vissza.³ Földvári József is megállapította, hogy az 1951. évi 34. törvényerejű rendelet biztosította először a fokozottabb büntetőjogi védelmet az ifjúság fejlődésének.⁴

A gyermekek védelmét szolgáló jogalkotói rendelkezések a magyar jogban a XIX. század második felében, kezdetben elszórtan, elsősorban közoktatási, családjogi és kihágási szabályok formájában jelentek meg. A népiskolai közoktatás tárgyában hozott 1868. évi XXXVIII. törvénycikk szabályozta és rendelte büntetni, ha a szülő (gyám vagy gazda) a tankötelezett növendéket az iskolától visszatartja.⁵ Ugyanígy büntetendő volt azon gazda, aki tanköteles gyermek cselédjének nem engedett kellő időt az iskola látogatására.⁶

A magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról (1879. évi XL. törvénycikk) szerint kihágásnak minősült, és a törvény bírsággal vagy elzárással rendelte büntetni azon szülőt, gyámot, gondnokot vagy felügyelőt, akik a tizenhatodik életévét be nem töltött gyermeket, gyámoltat, gondnokoltat, vagy felügyeletük alatt álló

2 ANGAL Pál: *A Magyar Büntetőjog Kézikönyve 15. Kettős házasság, A családi jogállásra vonatkozó büntetek és vétségek*. Budapest, Attila-Nyomda Részvénytársaság, 1938, 100.

3 Uo. 103.

4 FÖLDVÁRI József: *Büntetőjog Különös Rész*, 5. változatlan utánnyomás, Budapest, Tankönyvkiadó, 1978, 393.

5 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában 4. § Ha a szülő (gyám vagy gazda) a tankötelezett növendéket az iskolától visszatartja: ebbeli kötelességének teljesítésére komolyan figyelmeztetendő. És ha az e célra szolgálható erkölcsi eszközök felhasználása sikertelennek bizonyulna be, s a tankötelezett növendék az iskolától továbbra is visszatartatnék: a kötelességet ekként teljesíteni nem akaró szülő (gyám vagy gazda) első ízben 50 krra, második ízben 1 forintra, harmadik ízben 2 frtra, negyedik ízben 4 frtra büntetessék, az iskolai pénztár javára. Sőt ha még ezen négyszeri büntetés sem térítené a szülőt (gazdát vagy gyámot) kötelességének teljesítésére: akkor az illető iskolai szék erről a felsőbb iskolai hatóságnál jelentést tesz, mely aztán az iskolától visszatartott tanköteles gyermek számára a községi hatóságnál külön gyám rendelését is szorgalmazhatja.

6 1876. évi XIII. törvénycikk a cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról, a gazdasági munkásokról és a napszámosokról 111. § Azon gazda ellen, ki tanköteles gyermek-cselédjének az iskola látogatására kellő időt nem enged, a népiskolai közoktatás tárgyában keletkezett 1868. évi XXXVIII. törvénycikk 4. §-ban kiszabott büntetés és eljárás alkalmazandó.

egyént csavarogni engedtek, avagy azt nem akadályozták meg.⁷ Ugyancsak kihágásnak minősült, és elzárással volt büntetendő az, aki tizenhatodik életévét be nem töltött gyermeket koldulásra biztatott, vagy koldulni küldött, illetve e célból másnak a rendelkezésére bocsátott.⁸

A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről [1878. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Csemegi-kódex)] nem ismerte a kiskorú veszélyeztetése mai értelemben vett formáját, azonban tartalmazott a gyermekek védelmét szolgáló tényállásokat.⁹ Ilyen volt a 287. §-ban szabályozott gyermekkitétel. Az említett bűncselekmény korábban is élt a jogtörténetünkben, Pauler Tivadar az 1865-ben megjelent tankönyvben a következőképpen ír róla: „A gyermekkitevés büntette (expositio infantis), koránál fogva gyámolatlan gyermek szándékos kitevése, vagy elhagyása, azon célzattal, hogy megmentése a véletlenre bízassék.”¹⁰ A bűncselekmény alanya a szülő, illetve az lehetett, akire a gyermeket bízták, aki gondviselésre volt kötelezett.¹¹

A Csemegi-kódex szerinti gyermekkitételt azon szülő követi el, aki „koránál vagy állapotánál fogva önszegélyre képtelen gyermekét félreeső, vagy rendszerint járatlan helyre teszi ki, vagy olyan körülmények közt hagyja el, hogy annak megmentése a véletlentől függ”. Minősített esete volt, ha a kitétel vagy elhagyás következtében a kitett vagy elhagyott személy súlyos testi sértést szenvedett, és még súlyosabban volt büntetendő, ha a halálát okozta.¹² Megjegyzendő ugyanakkor,

7 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról 64. § A szülők, gyámok, gondnokok vagy felügyelők, a kik életkoruk tizenhatodik évét még be nem töltött gyermeküket, gyámolt vagy gondnokoltjukat, vagy a felügyeletük alatt álló egyént csavarogni engedik, vagy csavargásának megakadályozása végett, a házi fegyelem rendszabályait a lehetőségig nem alkalmazzák: száz forintig, visszaesés esetében, ha utolsó büntetésük kiállításától két év nem múlt el, kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők.

8 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról 66. § A ki hatósági engedély nélkül nyilvános helyen, vagy házról-házra koldul, vagy a ki tizenhat éven alóli gyermekeket a koldulásra biztat, vagy koldulni küld, vagy e célból másnak rendelkezésére bocsát: nyolcz napig terjedhető elzárással büntetendő.

9 KOMLÓSNÉ SÓGOR Ildikó: A kiskorú veszélyeztetés büntetének fogalmi meghatározása, szabályozásának fejlődése, *Magyar Jog* (2017/7–8.), 481–486, 481.

10 PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan. II. kötet, Anyagi Büntetőjog Különös Része, Alaki jog.* Buda-Pest, Pfeifer Ferdinánd, 1865, 154.

11 PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan. II. kötet, Anyagi Büntetőjog Különös Része, Alaki jog.* Harmadik javított és bővített kiadás. Buda-Pest, Pfeifer Ferdinánd, 1873, 170.

12 Csemegi-kódex 287. § Azon szülő, a ki koránál vagy állapotánál fogva önszegélyre képtelen gyermekét félreeső, vagy rendszerint járatlan helyre teszi ki, vagy olyan körülmények közt hagyja el, hogy annak megmentése a véletlentől függ: a gyermekkitétel büntettét követi el, és három évig terjedhető fegyházzal büntetettik.

A ki pedig önszegélyre koránál vagy állapotánál fogva képtelen személyt, kit ápolni köteles, vagy a ki felügyelete alatt áll, kitesz, vagy segély nélküli állapotban elhagy: három évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha a kitétel, vagy elhagyás következtében a kitett vagy elhagyott személy súlyos testi sértést szenvedett: a cselekmény öt évig terjedhető fegyházzal; ha pedig ez által annak halála okoztatott: öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

hogy a jelenlegi szabályozás szerinti köteleességszegést kimerítő könnyű testi sértés okozása a gyermeknek a házi fegyelmi jog keretében megengedett volt.¹³

A szocializmus időszakában a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntetőeljárási rendelkezésekről szóló 1951. évi 34. törvényerejű rendelet 36. §-a a nevelők és gondozók felelőssége körében két évig terjedő börtönnel rendelte büntetni, aki nevelési vagy gondozási köteleességét szándékosan elhanyagolja, és ezzel a nevelésére vagy gondozására bízott gyermeket vagy fiatalkorút erkölcsi züllésnek teszi ki, vagy döntő mértékben okozójává válik annak, hogy a nevelésére vagy gondozására bízott gyermek vagy fiatalkorú bűncselekményt követ el. Illetve a 37. §-ban, amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esett, akkor öt évig terjedhető börtönnel büntette azt, aki a nevelésére vagy gondozására bízott gyermeket vagy fiatalkorút ígérettel, tanácsadással, biztatással vagy egyéb úton arra vett rá, hogy bűncselekményt kövessen el vagy egyébként az erkölcsi züllés útjára lépjen.

A 36. §-t azonban a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések módosításáról szóló 1954. évi 23. törvényerejű rendelet 9. §-a pontosította a következő tartalomra: „Büntettet követ el és két évig terjedhető börtönnel büntetendő a gyermek (fiatalkorú) tartására, nevelésére, illetőleg, gondozására köteles személy (szülő, gyám, nevelő stb.), aki kötelességeit nem teljesíti, vagy a gyermek (fiatalkorú) érdekeit súlyosan sértő módon elhanyagolja és ezáltal a gyermek (fiatalkorú) életét, egészségét, testi vagy szellemi fejlődését súlyosan veszélyezteti, illetőleg a gyermeket (fiatalkorút) súlyos nélkülözésnek teszi ki, továbbá aki döntő mértékben okozójává válik annak, hogy a gyermek (fiatalkorú) bűncselekményt követ el.”¹⁴

Mint látható, a törvényerejű rendeletek által bevezetett és pontosított szabályozás a hatályos kiskorú veszélyeztetése előzményének tekinthető.¹⁵ A tényállás alapján megállapítható, hogy az elkövetési magatartások a „kötelességeit nem teljesíti” és „a gyermek érdekeinek az elhanyagolása” alapvetően mulasztással követhetők el, ugyanakkor a korai bírói gyakorlatból is az látható, hogy a tényállás előzményének nem kizárólag a klasszikus elhanyagolási esetek tekinthetők. A Legfelsőbb Bíróság már 1960-ban törvényesnek tartotta az ifjúság elleni büntett megállapítását olyan ügyben, amelyben a nevelőszülők a hozzájuk került gyermeket korának és erejének meg nem felelő munkára kényszerítették, továbbá vesszővel és ostorral bántalmazták.¹⁶

13 Csemegi-kódex 313. § A házi fegyelemre jogosított személy által annak gyakorlatában elkövetett könnyű testi sértés miatt, büntetésnek nincs helye. Lásd még KOMLÓSNÉ: A kiskorú, 483.

14 1954. évi 23. törvényerejű rendelet a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések módosításáról 9. §.

15 Lásd AMBRUS István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények, különös figyelemmel a szülő által elkövethető kiskorú veszélyeztetésére, in: Szeibert Orsolya (szerk.): *Családi kapcsolatok jogi kaleidoszkópja*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020, 147–164, 152.

16 Büntetőjogi Döntvénytár: *Bírósági határozatok (1953. október – 1963. október)*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1964, 521–522. (Legf. Bír. B. II. 1.382/1960. sz.).

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény (a továbbiakban: 1961. évi Btk.) váltotta fel a Csemegi-kódex különös részét. Az 1961. évi Btk. már csupán két ponton tért el a jelenlegi tényállástól. Egyrészt a kiskorú veszélyeztetése még nem foglalta magában az érzelmi fejlődés súlyos veszélyeztetését, illetőleg maga az elkövetési magatartás is maga a veszélyeztetés volt, ellenben a mai kötelességszegéssel, másrészt a bűncselekmény az „ifjúság elleni bűntett” megnevezést viselte.

A Legfelsőbb Bíróság a gyakorlata során azonban az 1961. évi Btk. hatálya alatt is visszanyúlt a gyermekkitétel értelmezéséhez az ifjúság elleni bűntett elhatárolási kérdéseivel összefüggésben, amikor egy újszülött bokrba dobásával összefüggésben döntött a minősítés törvényességéről. A döntés jelentősége abban ragadható meg, hogy a bíróság a korábbi gyermekkitétel és elhagyás szabályozására is visszautalva tisztázta, hogy az ifjúság elleni bűntettként legfeljebb a gyermekkitétel korábbi alapesetének megfelelő magatartás értékelhető. Amennyiben azonban a gyermek elhagyása kapcsán az emberölésre irányuló legalább eshetőleges szándék is megállapítható, már nem az ifjúság elleni bűntett, hanem az emberölés, illetve annak kísérlete állapítandó meg.¹⁷

A bűncselekmény elnevezése ugyanakkor nem csupán formai eltérést jelentett, hanem annak jogtárgyi felfogását is kifejezte. A védelem ugyanis a mai szabályozással ellentétben nem az egyes kiskorúak testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésére, hanem az ifjúság, mint közösség védelmére irányult. E szemlélet jól illeszkedett a szocialista korszak jogpolitikai sajátosságaihoz, azonban a rendbeliség kérdésében is meghatározó jelentőséggel bírt. Ennek megfelelően a sértettek száma a rendbeliséget nem befolyásolta, mivel az elkövető az ifjúságot, mint kollektív jogi tárgyat sértette.

A Legfelsőbb Bíróság is egyrendbeli ifjúság elleni bűntett minősítését tartotta törvényesnek, abban az esetben, amikor az elkövető hét gyermekének a gondozását a férjének elhalálózása után elhanyagolta, gyakran nem járt haza a családjához, hanem az éjszakákat az új párjánál töltötte. A gyermekek gyakran egy hétig nem fogyasztottak főtt ételt, mivel édesanyjuk nem főzött rájuk, a tizenéves gyerekek idegen helyeken éjszakáztak, majd az öt kisebb gyermeket állami gondozásba vették, a két nagyobb a terheltnél maradt.¹⁸

A Legfelsőbb Bíróság törvénysértőnek találta a járásbíróság által meghatározott hét rendbeli ifjúság elleni bűntett megállapítását, és kimondta, hogy a több kiskorú gyermek fejlődésének a súlyos veszélyeztetése csak a büntetéskiszabás körében értékelhető.¹⁹

17 Büntetőjogi Döntvénytár: *Bírósági határozatok (1963. november – 1965. december)*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1966, 299–303. (Legf. Bír. B. törv. eln. tan. 332/1964. sz.).

18 Büntetőjogi Döntvénytár: *Bírósági határozatok 1966. január – 1967. december*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1968, 128–129. (Legf. Bír. B. törv. II. 583/1967. sz.).

19 Uo.

A rendbeliség fentebbi gyakorlatát Földvári József kritikával illette, álláspontja szerint annyi bűncselekmény valósul meg, amennyi a sértett.²⁰

A rendbeliségi kérdéshez szorosan kapcsolódik az ifjúság elleni büntett egységtani megítélése is. A korai bírói gyakorlat már ekkor abból indult ki, hogy a huzamosabb ideig tanúsított, ismétlődő kötelességszegő magatartások nem értékelhetők az ifjúság elleni büntett folytatólagos elkövetéseként.

A Legfelsőbb Bíróság megfogalmazása szerint a terhelt azon folyamatos cselekménye, hogy italozó életmódja miatt feleségét és három kiskorú gyermekét tetteleg bántalmazta, nem gondoskodott róluk, volt, hogy őket a lakásból kizavarta és kizárta, folyamatosága ellenére sem folytatólagosan elkövetett büntett, hanem a törvényi tényállásnak megfelelő egyetlen, egységes magatartás. Ez a megközelítés arra utal, hogy az ifjúság elleni büntett esetében a részmagatartások gyakran éppen összességükben hozzák létre a kiskorú fejlődésének súlyos veszélyeztetését. Mindez ugyanakkor nem zárja ki, hogy a tényállás akár egyetlen, kellő súlyú magatartással is megvalósuljon.²¹

A halmazati kérdések tekintetében merült fel azon kérdés is, hogy az ifjúság elleni büntett mellett önállóan megállapítható-e a kiskorú sérelmére elkövetett könnyű testi sértés. A tényállás szerint a vádlott a gondozása alatt álló gyermeket rendszeresen bántalmazta, a verések nyomai több helyen nyolc napon belül gyógyuló sérülésekben jelentkeztek, továbbá előfordult az is, hogy a négyéves gyermeket hidegben, mezítláb és szinte ruha nélkül kizárta az udvarra. Az elsőfokú bíróság az ifjúság elleni büntett mellett könnyű testi sértést is megállapított, a Legfelsőbb Bíróság azonban a halmazatot mellőzte. Álláspontja szerint a könnyű testi sértést megvalósító cselekmény beolvadt a súlyosabb ifjúság elleni büntettbe, mivel a bántalmazás egyúttal a gyermek testi fejlődésének súlyos veszélyeztetését is megvalósította.²²

A rendbeliség tekintetében az erős egységi szemléleten majd csak a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény változtatott, amely szinte a mai értelemben vett szabályozást fogadta el, és immáron a bűncselekmény megnevezése is a kiskorú veszélyeztetése lett. Az eredetileg az 1961. évi és az 1978. évi Btk. szerinti három évig terjedő szabadságvesztés felső határát a jogalkotó a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1993. évi XVII. törvény 44. §-ával öt évre súlyosította. A büntetési tételkeret alsó határát majd csak a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 1997. évi LXXIII. törvény 20. §-a határozta meg egy évben. A módosítás a relatíve határozott büntetés bevezetésével, a személy elleni bűncselekményeknél gyakran hiányzó alsó határ

20 FÖLDVÁRI: *Büntetőjog*, 398.

21 Büntetőjogi Döntvénytár: *Bírósági határozatok (1966. január – 1967. december)*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1968, 453–454. (Legf. Bír. B. törv. IV. 36/1967. sz.), lásd még: uo. 113. (Legf. Bír. B. törv. I. 315/1966. sz.). Ma is érvényesülő gyakorlat, utóbbihoz lásd pl.: BH2007. 326.

22 Büntetőjogi Döntvénytár: *Bírósági határozatok (1963. november – 1965. december)*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1966, 132–133. (Debreceni Megyei Bíróság Bf. II. 1328/1964. sz.).

meghatározásával kívánta arányosabbá tenni a büntetési rendszert. A törvényhez fűzött indokolás szerint a büntetési rendszer arányosítására azért volt szükség, mivel a személy elleni bűncselekmények esetében sokszor hiányzott az alsó határ meghatározása, míg a vagyoni elleni bűncselekményeknél ez egy év volt. A jogszabály ezen inkonzisztenciát kívánta feloldani.²³

A tényállás további módosításokon is átesett, így a kiskorú veszélyeztetése keretében szabályozta a törvényalkotó a kiskorúak sérelmére elkövetett kényszerszolgálatát, ahogyan a kapcsolattartás akadályozását is. Továbbá, a jogalkotó meghatározta egy értelmező rendelkezés segítségével, hogy kit kell a kiskorú nevelésére, felügyeletére és gondozására kötelezett személynek tekinteni.²⁴

A kényszerszolgálat későbbi tényállási megjelenése ugyanakkor nem volt teljesen előzmény nélküli a kiskorúak büntetőjogi védelmének történetében. Már a korábbi bírói gyakorlatban is található olyan ügy, amelyben a gyermek munkára kényszerítése a nevelési, gondozási kötelezettség súlyos megszegéseként jelent meg. A Legfelsőbb Bíróság egy 1960-ban hozott határozatában törvényesnek találta az ifjúság elleni büntetett megállapítását abban az esetben, amikor a nevelőszülők a hozzájuk került gyermeket korának és erejének meg nem felelő munkára kényszerítették, továbbá vesszővel és ostorral bántalmazták.²⁵

A kényszerszolgálat szabályozása két lépésben történt. A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1995. évi XLI. törvény 9. §-a által bevezetett rendelkezés 1995. szeptember 1-től 1999. február 28-ig volt hatályban: „(3) Büntetett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az a nagykorú személy, aki adásvétel útján hozzá került kiskorút bűncselekmény elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírni törekszik, továbbá az a nagykorú személy, aki az adásvétel útján hozzá került kiskorúval kényszerszolgálatát végeztet.”²⁶ A törvényalkotó a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény 43. §-a által megalkotta az emberkereskedelem tényállását, ahol az elad, megvásárol, ellenszolgáltatás fejében átad, átvesz, más személyért elcserél, illetve e célra másnak megszerez elkövetési magatartások jelentek meg, illetve minősített

23 1997. évi LXXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról, a 11–14., 18–20., 33., 36., 40–41., 47., 53. §-hoz fűzött indokolás.

24 2005. évi XCI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más törvények módosításáról 4. §-a: „(4) Aki a bírósági vagy hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is akadályozza, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(5) Az (1) bekezdés alkalmazásában a kiskorú gondozására, nevelésére vagy felügyeletére köteles személynek kell tekinteni a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él.”

25 Büntetőjogi Döntvénytár: *Bírói határozatok (1953. október – 1963. október)*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvtár, 1964, 521–522. (Legf. Bír. B. II. 1.382/1960. sz.).

26 1995. évi XLI. törvény a büntető jogszabályok módosításáról 9. §.

eset volt – többek között –, ha tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére, vagy munkavégzés végett követik el. Továbbá, még súlyosabban minősülő esete volt, ha az elkövető a bűncselekményt munkavégzés és fajtalanság vagy közösülés, illetve mással való fajtalanság vagy közösülés végett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló és a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére követi el.²⁷

Látható az elkövetési magatartások közötti átfedés, amelyből kifolyólag a kiskorú veszélyeztetése büntetténél szükségtelenné váltak az emberkereskedelemnél megjelenő, azonos fenyegetettség alá tartozó elkövetési magatartások, így a jogalkotó egyszerűsítette a rendelkezést a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény 50. §-a által, amely 1999. március 1-től 2013. május 30-ig volt hatályban: „(3) Büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az a nagykorú személy, aki a kiskorúval kényszerszolgálatát végeztet.”²⁸

A kiskorú nevelésére, felügyeletére és gondozására köteles személy e feladatából eredő kötelességének súlyos megszegése következtében megvalósuló veszélyeztetés a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi LXII. törvény 5. §-a által már nemcsak a testi, értelmi és erkölcsi, hanem az érzelmi fejlődés sérelmi lehetőségére is kiterjedt.

A jogalkotó ezt követően a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (a továbbiakban: Btk.) több szerkezeti változtatást is végrehajtott a tényállás korábbi szabályozásához képest. Egyrészt a kényszerszolgálat kikerült a kiskorú veszélyeztetésének köréből – ami dogmatikailag helyeselhető megoldásnak tekinthető. Másrészt a kapcsolattartás akadályozását a jogalkotó önálló bűncselekményként, a Btk. 210. §-ban helyezte el. Emellett a korábbi értelmező rendelkezés tartalmát beépítette az első bekezdés normaszövegébe. E módosításoktól eltekintve azonban a kiskorú veszélyeztetésének tényállása tartalmilag lényegében változatlan maradt.

A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS ÉS A BŰNCSELEKMÉNYRE RÁBÍRÁS HALMAZATI KÉRDÉSEI

A hatályos Btk. 208. §-a két alapesetet szabályoz. Az első bekezdés speciális alanyú bűncselekmény, amelyet a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy követhet el – ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él –, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti.²⁹

27 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról 43. §.

28 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról 50. §, illetve az ahhoz fűzött indoklás.

29 Btk. 208. § (1) bekezdés.

A második bekezdés ezzel szemben olyan tizennyolcadik életévét betöltött személy magatartását rendeli büntetni, aki a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábírja vagy rábírti törekszik, továbbá aki a kiskorút bűncselekmény elkövetéséhez felajánlja.³⁰

Látható, hogy az első és a második alakzat passzív alanya eltérő. A gyakorlatban ez akkor tud megnyilvánulni, ha példának okáért a kiskorú, aki a tizenhatodik életévét betöltötte, de a tizennyolcadik életévét még nem, házasságot köt, és ezáltal nagykorúságot szerzett. E személy részére az első bekezdés nem, de a második megvalósítható.³¹

Az első bekezdés szerinti elkövetési magatartás, a súlyos kötelességszegés tevésével és mulasztással egyaránt megvalósulhat. Előbbi körbe tartozhat a gyermek előtt tanúsított rendszeres, ittas állapotához kapcsolódó agresszív magatartás, a gyermek bántalmazása, szexuális célú megfigyelésük, ilyen céllal való közeledés, utóbbi esetben a gyermek gyógykezelésének elmulasztása, valamint a tartós gondozási és táplálási hiány előidézése.³² Ugyanakkor a gyakorlat nem minden, gyermeknevelési szempontból kifogásolható élethelyzetet minősít büntetőjogilag releváns kötelességszegésnek. Erre példa a megromlott házassági kapcsolat, illetve a védőoltás megtagadásának azon esete, amikor a gyermek testi fejlődésének tényleges veszélyeztetése nem volt megállapítható.³³

A halmazat tekintetében a bírói gyakorlat alapján az a kérdés, hogy megjelenik-e olyan önálló sérelem vagy olyan külön jogtárgysértés, amelyet a kiskorú fejlődésének veszélyeztetése már nem értékel teljeskörűen.³⁴ Például a kiskorú veszélyeztetése és a kapcsolati erőszak valóságos halmazatban állhat, miközben a kapcsolati erőszak magába olvasztja a könnyű testi sértést és a tetteges becsületsértést.³⁵

A bűncselekményre rábírás esetén, ha a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy bírja rá a kiskorút bűncselekmény elkövetésére, akkor a magatartás az első bekezdés szerinti kötelességszegésként értékelendő. A speciális alanyt ugyanis nem egyszerűen az általános büntetőjogi tilalom köti, hanem az a sajátos kötelezettség is, hogy a kiskorút nevelje, gondozza, felügyelje, és ne a jogellenes magatartás irányába terelje.³⁶

Szükséges megemlíteni, hogy mivel ezen alakzat elkövetési magatartása a nevelési, felügyeleti, gondozási kötelesség megszegése, ezért a bűncselekmény nem csak a rábírással vagy felhívással valósul meg, hanem akkor is, ha a kiskorú tőle függetlenül kiala-

30 Btk. 208. § (2) bekezdés.

31 Lásd AMBRUS: *A gyermekek*, 147–164.

32 BH1996. 571., BH2004. 96., BH2012. 58., BH2020. 319. Lásd még KÓNYA István: XX. Fejezet, A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények, In: Akác József – Kónya István (szerk.): *Magyar büntetőjog: kommentár a gyakorlat számára*, Budapest, Orac Kiadó, 2022, 843–854.

33 EBH2006. 1491., EBH2009. 2029., KÓNYA: XX. Fejezet, 843, 856.

34 BH2004. 96., BH2012. 58., BH2021. 127., KÓNYA: XX. Fejezet, 849–852, 853–856.

35 BH2021. 127.

36 AMBRUS: *A gyermekek*, 154–161., KÓNYA: XX. Fejezet, 845–849.

kult szándékát „csak” erősíti, illetve csatlakozik az elkövetéshez. Ilyen esetben ugyanis a terhelt már pusztán azzal súlyos kötelességszegést valósít meg, hogy a kiskorú bűncselekményének elkövetéséről tudomást szerezve annak folytatását nem akadályozza meg.³⁷ Nézetem szerint ezen utóbbi eset képezhet alaki halmazatot.

Ennek megfelelően példaként hozható fel azon eset, amikor a fiatalkorú I. rendű terhelt a nevelőapjával, a II. rendű terhelttel kutyát sétáltatott a Duna-parton, ahol összeszólalkozott az ott horgászni kívánó III. rendű terhelttel, mert nem hagyta el a helyet, provokatívan viselkedett és a kutyáját ott fürdette. A vita során az I. rendű terhelt káromkodott, provokált, majd megütötte a III. rendű terhelte, aki erre ellökte. Ezt látva a II. rendű terhelt is bekapcsolódott, a II. és III. rendű terheltek kölcsönösen szidalmazták és lökdösték egymást. A dulakodásba az I. rendű terhelt is beszállt, megütötte a III. rendű terhelte, majd mindhárman egymással dulakodtak. Ennek során a III. rendű terhelt orron ütötte az I. rendű terhelte, akinek vérezni kezdett az orra, az I. rendű terhelt pedig elszakította a III. rendű terhelt pólóját. A dulakodás végén mindhárman a vízbe estek.³⁸

Az első- és másodfokú bíróság II. rendű terhelte egyedül garázdaság büntetében mondta ki bűnösnek, és az elsőfokú bíróság a kiskorú veszélyeztetése miatt emelt vád alól felmentette.³⁹ Jelen esetben azonban a dulakodásba való bekapcsolódás és a súlyos kötelességszegés azáltal, hogy nem csak hogy nem akadályozta meg a nevelése alatt álló kiskorú bűnelkövetését, hanem maga is csatlakozott hozzá, egy cselekmény által történt. A két delictum halmazata azonban csak látszólagos a garázdaság szubszidiaritása miatt. Így a Kúria helyesen utasította a másodfokú bíróságot új eljárásra, mivel a súlyosabb kiskorú veszélyeztetését szükséges megállapítani.⁴⁰

A Btk.-ban több olyan tényállás is található,⁴¹ amelyben a más bűncselekményre avagy jogellenes tevékenységre való rábírás megjelenik, és amelynek keretében a sértett életkora is értékelést nyer, így a specialitás elve alapján vizsgálni szükséges a halmazat esetleges látszólagosságát.

Ilyen esetben álláspontom szerint a speciálisabb tényállás megelőzi a kiskorú veszélyeztetésének megállapítását, még akkor is, ha a magatartás tág értelemben a kiskorú fejlődését is veszélyezteti.⁴²

37 Kúria Bfv. I. 1420/2024/8. sz. végzése.

38 Uo.

39 A másodfokú bíróság ezen annyit változtatott, hogy a kiskorú veszélyeztetése büntette miatt emelt vád alól felmentésre vonatkozó rendelkezést mellőzte, egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét a II. rendű terhelt tekintetében helybenhagyta. Uo. [1]–[2] indokolás.

40 Uo. [62], [73] indokolás.

41 Lásd pl.: prostitúció elősegítése [201. § (2) bekezdés], emberkereskedelem és kényszermunka [192. § (2) bekezdés a) pont].

42 Lásd hozzá Kiss Annamária: A kiskorú veszélyeztetése büntetvének második alakzatához kapcsolódó ítélkezési gyakorlat elemző bemutatása, in: *Ügyészek Lapja* (2024/3.), 315–327, 321–323.; BALOGH Krisztina – HUSZÁR Julianna – WINDT Szandra: Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései, *Ügyéségi Szemle* (2021/1.), 44–60, 51–56.

A második bekezdés szerinti alakzatnál a nehézséget a szubszidiaritási klauzula okozza. A törvény szerint e magatartás csak akkor minősül kiskorú veszélyeztetésének, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg. A bírói gyakorlat a rábírás fogalmilag felbujtásként értelmezi, ezért a bűncselekmény csak akkor valósul meg, ha a kiskorú a nagykorú rábíró tevékenységének hatására határozza el a bűncselekmény elkövetését.⁴³

A szakirodalomban és a gyakorlatban e kérdés nem teljesen egységes. Az utolsó kategóriában a rábíró tevékenységet nem a gyermek tekintetében nevelési, felügyeleti, gondozási kötelezettséggel rendelkező személy, hanem más 18. életévét betöltött személy fejt ki. 1982-ben megjelent gyakorlat szerint: „Ha a nagykorú terhelte a kiskorú veszélyeztetésének büntettét azáltal követi el, hogy a kiskorút lopás elkövetésére rábíroja: a kiskorú által, illetőleg a kiskorúval együtt elkövetett lopást a kiskorú veszélyeztetésének büntettével bűnhalmazatban kell megállapítani, *feltéve, hogy a lopás büntetési tétele 3 évi vagy ezt el nem érő szabadságvesztés.*”⁴⁴ (Kiemelés: D. Zs.)

Mint látható, a szubszidiaritási klauzula megjelenik a BH elvi tartalmában, miközben a döntés indokolásában azt írja a Legfelsőbb Bíróság, hogy a „terhelte magatartása nem csupán abban állt, hogy a kiskorút bűncselekmény elkövetésére vette rá, hanem maga is tevékenyen részt vett a bűncselekmény megvalósításában. Mivel az elkövetési magatartás túlment a kiskorú veszélyeztetésének törvényben írt keretein, már ez okból is *valóságos anyagi halmazat* megállapítása lett volna indokolt.” (Kiemelés: D. Zs.) A gyakorlatot a Legfelsőbb Bíróság 1984-ben megerősítette.⁴⁵

Egyetértek a valóságos anyagi halmazat megállapításával, ugyanakkor ez esetben nem jöhet figyelembe az, hogy a másik megvalósított bűncselekménynek mi a büntetési tételkerete, hiszen a szubszidiaritás csak a látszólagos alaki halmazat kiküszöbölési elve.

Álláspontom szerint a rábírásnak szükségszerűen el kell különülnie a célbűncselekmény elkövetési magatartásától. Ebből kifolyólag ha tizennyolcadik életévét betöltött személy tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt bűncselekmény elkövetésére rábírt és ezen jogellenes magatartást a kiskorúval együtt valósítja meg, nézetem szerint minden esetben valódi anyagi halmazat létesül, így a büntetési tételkeretek figyelembevétele szükségtelen.

Megemlítendő, hogy a szubszidiaritás azon gyakorlata alaki halmazat esetén, hogy nem minden esetben függetlenül a büntetési tételkerettől keletkeztet egységet, hanem a büntetési tételkeretek súlyától függ a halmazat látszólagossága, csak 1980-ban alakult ki a Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiumának 93. számú kollégiumi állásfoglalása értelmében. Az irányadó határozat a garázdaság,

43 BH2001. 50.; KISS: *A kiskorú*, 317–318., KÖNYA: XX. Fejezet, 844.

44 Az ítélet idejében való szabályozás szerint a kiskorú veszélyeztetése három évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő. BH1982. 269.

45 BH1984. 1.

a testi sértés és a rongálás halmazati kérdéseivel foglalkozik, amely felfogás aztán a 34/2007. Büntető Kollégiumi véleményben is tovább él.⁴⁶

Annak érdekében, hogy érthetővé váljon a kiskorú veszélyeztetés második alakzatának halmazati kérdése, és összességében az álláspontom a szubszidiaritás megítéléséről, szükséges röviden kitérni arra a gyakorlatváltásra, amely a fentebb említett három bűncselekmény viszonyában alakította át a „ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg” fordulat értelmezését.

A BK 93. sz. határozat kimondta, hogy „bűnhalmazat létesül, ha az elkövető egy cselekménnyel a garázdaság, valamint testi sértés vagy a rongálás törvényi tényállását is megvalósítja, feltéve, hogy a testi sértés vagy a rongálás törvényi büntetési tétele nem súlyosabb, mint a garázdaságé”.⁴⁷

A kollégiumi állásfoglalás szerint a garázdaság elkövetési magatartásából szükséges kiindulni, amelynek az erőszakos volta irányulhat személy, illetve dolog ellen. A személy elleni erőszaknál a Legfelsőbb Bíróság indokként fogalmazza meg, hogy a „garázdaság a könnyű testi sértés okozását nem szükségszerűen foglalja magába. Garázdaság ugyanis elkövethető olyan erőszakos, támadó fellépéssel, amely még könnyű testi sértéssel sem jár. Viszont ebből következik, hogy ha a garázdaságnak ilyen eredménye van, a könnyű testi sértés és a garázdaság vétségét halmazatban kell megállapítani.”⁴⁸ Ugyanakkor, a „garázdaságot is megvalósító súlyos testi sértés esetén a halmazatról nem lehet szó, mert az utóbbi súlyosabban büntetendő, mint a garázdaság vétsége, és így csakis a súlyosabb testi sértés bűntette állapítható meg”.⁴⁹ A kollégiumi vélemény továbbá nem engedélyezi a halmazatot a garázdaság és a tetteges becsületsértés között, amit azzal magyaráz, hogy a tetteges becsületsértés elkövetési változatait szükségszerűen magába foglalja a garázdaság.⁵⁰

A dolog elleni erőszak és a rongálás esetében ugyanez a logika. „Dolog elleni erőszak magatartása tanúsítható egyrészt dolgok, tárgyak helyének rendeltetésszerű megváltoztatásával (dobálással stb.), másrészt úgy is, hogy a dologban csak jelentéktelen állagsérelem, rongálás keletkezik. Minthogy az utóbbiak a dolog elleni erőszakkal elkövetett garázdaság fogalmához – mindennapi értékítélet szerint is – szükségszerűen hozzátartoznak, a bűnhalmazat kérdése a garázdasággal elkövetett rongálásnak ezekben az eseteiben nem, hanem csak akkor kerülhet szóba, ha a rongálás önállóan is megvalósít bűncselekményt.”⁵¹

46 Büntetőjogi Döntvénytár: *Bíróági Határozatok (1978. január – 1982. december)*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1984, 515. BK 93.

47 Uo. 513–515.

48 Uo.

49 Uo.

50 Uo.

51 Uo. A rongálás alapesete az 1978. évi Btk. szerint egy évig terjedő szabadságvesztéssel, javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel volt büntetendő, míg a garázdaság két évig terjedő szabadságvesztéssel.

Az állásfoglalás a halmazat megengedhetőségét – a visszaesésre vonatkozó rendelkezések érvényesülésén túl – két további szemponttal támasztotta alá. Egyrészt abból indult ki, hogy a bűnhalmazat általános szabályai nem zárják ki, hogy egyetlen elkövetési magatartás több bűncselekmény törvényi tényállását is kimerítse. Másrészt a halmazati minősítést olyan megoldásnak tekintette, amely alkalmasabb az erőszakos garázda magatartások eltérő súlyú megjelenési formáinak differenciált értékelésére. A kollégiumi állásfoglalás tehát nem kizárólag dogmatikai, hanem részben bünteteskiszabási és kriminálpolitikai megfontolásokkal is igazolta azt, hogy az azonos vagy enyhébb büntetési tétellel fenyegetett testi sértés, illetve rongálás a garázdasággal valódi alaki halmazatban állhat.⁵²

A döntés ellen éles kritikák is megfogalmazódtak. Földvári József szerint az állásfoglalás szerinti felfogás szemben áll a szubszidiaritás évszázados értelmezésével. Hangsúlyozta, hogy a Legfelsőbb Bíróság álláspontja alapvetően a nyelvtani értelmezésen alapul. Így pedig, „ha ez az okfejtés helyes, akkor igaz ennek a fordítottja is: ha a garázdaság mellett egy enyhébb súlyú bűncselekmény törvényi tényállása valósul meg, önmagában a garázdaság megállapítása is biztosítja a kívánatos büntetőjogi védelmet. Csak ez a felfogás állna összhangban azzal az alaptétellel, mely szerint a szubszidiaritás a látszólagos halmazat esetében alkalmazott magyarázó elv; a látszólagos halmazat viszont bűncselekményi egység, ami minden esetben kizárja a halmazat megállapítását.”⁵³

Nagy Ferenc és Tokaji Géza megjegyzi, hogy az „általánosítás nem érvényesül következetesen, mert pl.: a garázdasággal a tetteges becsületsértést már nem állapítják meg halmazatban”.⁵⁴

Ambrus István több szempontból is vitathatónak tartja a 93. számú kollégiumi állásfoglalásban megjelenő értelmezést. Álláspontja szerint kétségtelen, hogy a Legfelsőbb Bíróság által követett megoldás a törvényszöveg nyelvtani értelmezéséből levezethető, ugyanakkor ellentmondásba került a logikai értelmezéssel. Ha ugyanis a garázda jellegű magatartással okozott súlyosabb eredmény – például a súlyos testi sértés – esetén a garázdaság háttérbe szorul, akkor nehezen igazolható, hogy az enyhébb eredmény – a könnyű testi sértés okozása – már valódi halmazatot és ezzel együtt halmazati büntetést eredményezzen.⁵⁵

52 Uo. Lásd még HORNYÁK Szabolcs: A szubszidiaritás értelmezésének változása, in: Czine Ágnes – Domokos Andrea – Lukács Krisztina (szerk.): *De iuris peritorum meritis 17. 70 Studia in honorem Mihály Tóth*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2021, 202.

53 FÖLDVÁRI József: *Magyar Büntetőjog, Általános rész*, Budapest, Orsis Kiadó, 2006, 224. Lásd még uo.

54 NAGY Ferenc – TOKAJI Géza: *A magyar büntetőjog általános része*, Budapest, Korona Kiadó, 1998, 244., NAGY Ferenc később is megerősítette nézetét: NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*, Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, 238.; NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*, Második, átdolgozott kiadás, Budapest, HVG-Orac Lap és Könyvkiadó Kft., 2010, 242.

55 AMBRUS István: *Egység és halmazat – régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék, 2011, 229.

A kritika másik iránya a kollégiumi állásfoglalás belső következetlenségére vonatkozik. Ambrus – Kovács Lajos gondolatához csatlakozva⁵⁶ – arra mutat rá, hogy a Legfelsőbb Bíróság érvelése a rongálás esetében sem érvényesül következetesen. Ha a dolog elleni erőszakkal megvalósított garázdaság mellett csak szabálysértési értékre elkövetett rongálás áll fenn, a gyakorlat nem állapít meg halmazatot, ha azonban a rongálás már bűncselekményi értékre valósul meg, a garázdaság és a rongálás halmazata megállapítható. Dogmatikailag azonban nehezen indokolható, hogy a garázda elkövető által okozott csekélyebb és valamivel nagyobb kár között miért éppen az értékhatár átlépése teremtené olyan minőségi különbséget, amely az egyik esetben bűncselekményi egységhez, a másikban valódi halmazathoz vezet.⁵⁷

Sinku Pál nézete a tárgyalta állásfoglalásról, hogy a „szubszidiaritás a látszólagos alaki halmazat megoldásának egyik esete, amely eldöntötte egyrészt, hogy nincs valódi halmazat, másrészt eldöntötte a minősítést”.⁵⁸

Balogh Ágnes és Tóth Mihály szerint „logikus lenne az a következtetés, hogy amennyiben nem súlyosabb (azaz enyhébb vagy azonos büntetési tétellel fenyegetett) bűncselekmény tényállása is megvalósul a szubszidiárius bűncselekmény mellett, akkor csak a szubszidiárius bűncselekményt állapítsuk meg. A gyakorlatban azonban ennek az ellenkezőjével találkozunk.”⁵⁹

Sántha Ferenc megjegyzi, hogy a „szubszidiaritás vázolt esete egyben – álláspontunk szerint indokolatlan – kivétel azon elv alól, amely szerint a látszólagos halmazat esetei bűncselekményi egységként értékelendők”.⁶⁰

Álláspontom szerint a kollégiumi vélemény nem ad kielégítő dogmatikai indokolást arra, hogy az elkövető enyhébb megítélésű cselekménye miatt eredményez valódi halmazatot, és ezzel együtt miért vonja maga után a halmazati büntetés súlyosabb jogkövetkezményeit, miközben a súlyosabb megítélésű cselekmény – például az okozott sérelemre tekintettel – egységet keletkeztet. Ez utóbbi esetben a megoldás oka nyilvánvalóan az, hogy a törvény maga rendelkezik így, ez azonban önmagában nem magyarázza meg, miért szükséges az enyhébb vagy azonos súlyú bűncselekménnyel való találkozás esetén eltérő, halmazati következtetésre jutni. Osztom a fenti szerzők álláspontjait a gyakorlat logikátlanságát és következetlenségét illetően, továbbá nézetem szerint is a látszólagos halmazat, így a szubszidiaritás egyaránt, mint a látszólagos alaki halmazat egyik kiküszöbölési elve egységet teremt, ebből kifolyólag nehezen magyarázható, hogy alaki halmazat esetén egyszer egységet – ráadásul a súlyosabb esetben –, másszor – az enyhébb

56 KOVÁCS Lajos: A halmazat néhány kérdése, *Magyar Jog* (1986/9.), 756–757.

57 AMBRUS: *Egység és halmazat*, 229.

58 SINKU Pál: A kiskorú veszélyeztetésének dogmatikai morzsái, in: Busch Béla – Belovics Ervin – Tóth Dóra (szerk.): *Békés Imre ünnepi kötet. A jogtudomány és a büntetőjog dogmatikája, filozófiája. Tanulmánykötet Békés Imre 70. évfordulójára*, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 2000, 218.

59 BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály: *Magyar Büntetőjog. Általános rész*, Budapest, Osiris Kiadó, 2015, 240.

60 SÁNTHA Ferenc: A bűncselekmény egység és halmazat, in: Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor (et. al.): *Magyar Büntetőjog. Általános rész*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2019, 300.

elkövetés esetén – pedig valódi halmazatot keletkeztet. Az egységi értelmezés egyeztethető össze egyedül a szubszidiaritás kiegészítő természetével.

Ugyanakkor visszatérve a kiskorú veszélyeztetésére, a rábírás, mint elkövetési magatartás esetében a szubszidiaritási klauzula szabályozása nem is volna szükséges, annak bevezetését a rábírnai törekvés, mint felhívás és az előkészületi jellegű magatartásokkal való átfedés indokolta.⁶¹ A rábírnai törekvés az az eredménytelen felhívás, amely már akkor befejezett, ha a felhívás eljut a kiskorúhoz. Ezért ezen magatartást eredménytelen felbujtásként, illetve sui generis előkészületi jellegű magatartásként lehet értékelni. Jelen esetben nyer értelmet a szubszidiaritási klauzula, ha a célbűncselekmény előkészülete büntetendő, és a rábíró magatartás e tényállás keretei között is értékelhető, a súlyosabb minősítés juthat szerephez. Ha azonban az előkészület nem büntetendő, avagy enyhébben büntetendő a magatartás, a kiskorú veszélyeztetéseként értékelhető.⁶²

A rábírás tekintetében azonban több szempontot is meg kell határozni a minősítéssel összefüggésben. Egyrészt, hogy a rábírt bűncselekmény a kiskorú veszélyeztetésének a büntetési tételénél súlyosabb, azonos vagy enyhébb. Ennek megfelelően, ha a nagykorú a kiskorút öt évvel, vagy annál enyhébben büntetendő bűncselekmény elkövetésére bírja rá, akkor kiskorú veszélyeztetése miatt vonható felelősségre, ha pedig öt évnél súlyosabb bűncselekményre történt a rábírása, és a kiskorú a tizennegyedik életévét betöltötte, akkor a kiskorú közvetlen tettes lesz, a rábíró pedig a megvalósított bűncselekmény felbujtója.⁶³

Másrészt függ a kiskorú életkorától is, abban az esetben, ha a kiskorú a tizennegyedik életévét nem töltötte be, akkor a nagykorú személy közvetett tettesként felel, mivel gyermekkorút használt fel. Kivételt képeznek ez alól azon bűncselekmények, ahol a jogalkotó a büntethetőségi korhatárt tizenkét évre csökkentette.⁶⁴

Végezetül jelentőséggel bír az is, hogy a rábírt bűncselekménynek mely stádiumai büntetendők. Ennek megfelelően, ha az adott delictum előkészületét büntetni rendeli a törvény, úgy a nagykorú ezen bűncselekmény előkészülete miatt fog felelni, amennyiben annak büntetési tétele súlyosabb, mint öt év. Ha azzal azonos vagy enyhébb, akkor a kiskorú veszélyeztetése miatt vonható felelősségre.⁶⁵

ZÁRÓ GONDOLATOK

A tanulmány bemutatta a kiskorú veszélyeztetése büntetettének a XIX. századig visszanyúló kezdeti megjelenési formáját. A történeti előzmények alapján megállapítható, hogy a mai értelemben vett kiskorú veszélyeztetése nem a klasszikus,

61 Btk. 208. §-hoz fűzött indokolás.

62 SINKU: *A kiskorú*, 218., KISS Annamária: *A kiskorú*, 61–71., NAGY Melánia: *Gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*, In: Gál István László (szerk.): *Magyar Büntetőjog. Különös Rész*, Budapest, Osiris Kiadó, 2023, 127.

63 SINKU: *A kiskorú*, 218.

64 Btk. 16. §; SINKU: *A kiskorú*, 218.

65 SINKU: *A kiskorú*, 218.

régi múltra visszatekinthető büntetőjogi tényállások közé tartozik, hanem lépésről lépésre, a gyermekek fokozottabb büntetőjogi védelmének igényéből alakult ki. A korábbi szabályozásban meghatározó jelentősége volt annak, hogy az ifjúság elleni büntető jogi tárgy nem az egyes kiskorú, hanem az ifjúság, mint közösség volt, amely alapján magyarázható az előző rendbeliségi gyakorlat.

A hatályos szabályozás ezzel szemben már a konkrét kiskorú testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődését védi, ezért a korábbi jogtárgyi felfogás meghaladottá vált. Abban az esetben, ha az első bekezdés speciális alanyi körének megfelelő nagykorú a kiskorút bűncselekmény elkövetésére rábírja, és ezen jogellenes magatartást a kiskorúval együtt valósítja meg, nézetem szerint minden esetben valódi anyagi halmazat létesül, a rábírásnak szükségszerűen el kell különülnie a célbűncselekmény elkövetési magatartásától, így a büntetési tételkeretek figyelembevétele szükségtelen.

Ugyanakkor abban az esetben, ha a kiskorú magától kezdi meg a bűncselekmény elkövetését, és a nevelésére, gondozására köteles személy súlyos kötelességszegése abban nyilvánul meg, hogy csatlakozik a kiskorú személyhez a bűncselekmény megvalósulása érdekében, akkor lehetséges az alaki halmazat.

A második alakzatában érvényesülő szubszidiaritás megítélésére áttérve nézetem szerint a szubszidiaritás kiegészítő jellegéből kell kiindulni. Ha a szubszidiárius bűncselekmény más delictummal alaki halmazati viszonyba kerül, a kiküszöbölési elv érvényesülése folytán végső soron csak egy bűncselekmény értékelhető. Amennyiben a másik delictum súlyosabb megítélésű, a felelősség e bűncselekmény szerint alakul, azonos vagy enyhébb megítélés esetén pedig a szubszidiárius tényállás alkalmazása indokolt. A szubszidiaritással szemben azonban a specialitás és a konzumpció elsőbbséget élvez.⁶⁶

Mindezek alapján indokoltnak tartom a szubszidiárius bűncselekményekre vonatkozó gyakorlat, így különösen a 34. BK vélemény felülvizsgálatát, és a korábbi gyakorlatnak megfelelő módosítását.

BIBLIOGRÁFIA

AMBRUS István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények, különös figyelemmel a szülő által elkövethető kiskorú veszélyeztetésére, in: Szeibert Orsolya (szerk.): *Családi kapcsolatok jogi kaleidoszkópja*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2020, 147–164.

66 Lásd SZOMORA Zsolt: A bűnhalmazat és a folytatólagosan elkövetett bűncselekmény, In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2022, 56. „Szubszidiárius bűncselekmény csak akkor kerülhet valóságos halmazatba a tőle nem súlyosabb bűncselekménnyel, ha viszonyukban a látszólagos halmazat más esetköre nem állapítható meg (...). Azaz elsődlegesen a konzumpció és a specialitás elveit kell vizsgálni: a szubszidiárius bűncselekmény a tőle nem súlyosabb speciális vagy az őt konzumáló bűncselekménnyel nem kerülhet halmazatba.”

- AMBRUS István: *Egység és halmazat – régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*, Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék, 2011.
- ANGYAL Pál: *A Magyar Büntetőjog Kézikönyve 15. Kettős házasság. A családi jogállásra vonatkozó büntettek és vétségek*. Budapest, Attila-Nyomda Részvénytársaság, 1983.
- BALOGH Krisztina – HUSZÁR Julianna – WINDT Szandra: Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései, *Ügyészségi Szemle* (2021/1.), 44–60, 51–56.
- DORANG Zsanett: A visszaesésről néhány évtized távlatából, In: *Kúriai Döntések: Bíróági Határozatok, A Kúria Lapja* (2024/3.).
- FÖLDVÁRI József: *Büntetőjog Különös Rész*. 5. változatlan utánnymomás, Budapest, Tankönyvkiadó, 1978.
- FÖLDVÁRI József: *Magyar Büntetőjog, Általános rész*, Budapest, Orsis Kiadó, 2006.
- HORNYÁK Szabolcs: A szubszidiaritás értelmezésének változása, in: Czine Ágnes – Domokos Andrea – Lukács Krisztina (szerk.): *De iuris peritorum meritis 17. 70 Studia in honorem Mihály Tóth*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2021.
- KOMLÓSNÉ Sógor Ildikó: A kiskorú veszélyeztetés büntetnének fogalmi meghatározása, szabályozásának fejlődése, *Magyar Jog* (2017/7–8.), 481–486.
- KÓNYA István: XX. *Fejezet, A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*, In: Akác József – Kónya István (szerk.): *Magyar büntetőjog: kommentár a gyakorlat számára*, Budapest, HVG-Orac, 2022.
- KOVÁCS Lajos: A halmazat néhány kérdése, in: *Magyar Jog* (1986/9.).
- NAGY Ferenc – TOKAJI Géza: *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, Korona Kiadó, 1998.
- NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008.
- NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Második, átdolgozott kiadás, Budapest, HVG-Orac Lap és Könyvkiadó Kft., 2010.
- PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan. II. kötet. Anyagi Büntetőjog Különös Része. Alaki jog*. Buda-Pest, Pfeifer Ferdinánd, 1865.
- PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan. II. kötet. Anyagi Büntetőjog Különös Része. Alaki jog*. Harmadik javított és bővített kiadás. Buda-Pest, Pfeifer Ferdinánd, 1873.
- SOLT Ágnes: A kiskorú veszélyeztetése büntett szociológiai háttere, *Kriminológiai Tanulmányok* (2023/60.).
- SZOMORA Zsolt: *A bűnhalmazat és a folytatólagosan elkövetett bűncselekmény*, In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, Budapest, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2022.
1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában
1876. évi XIII. törvénycikk a cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról, a gazdasági munkásokról és a napszámosokról
1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról

1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről
1951. évi 34. törvényerejű rendelet a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntető eljárási rendelkezésekről
1954. évi 23. törvényerejű rendelet a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések módosításáról
1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
1993. évi XVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról
1995. évi XLI. törvény a büntető jogszabályok módosításáról
1997. évi LXXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról, és az ahhoz fűzött indokolás
1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról és az ahhoz fűzött indokolás
2005. évi XCI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más törvények módosításáról
2012. évi LXII. törvény a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról és az ahhoz fűzött indokolás
- Büntetőjogi Döntvénytár: *Bíróági határozatok (1953. október – 1963. október)*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1964, 521–522 (Legf. Bír. B. II. 1.382/1960. sz.).
- Büntetőjogi Döntvénytár: *Bíróági határozatok (1963. november – 1965. december)*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1966, 299–303. (Legf. Bír. B. törv. eln. tan. 332/1964. sz.).
- Büntetőjogi Döntvénytár: *Bíróági határozatok (1966. január – 1967. december)*, Budapest Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1968, 128–129. (Legf. Bír. B. törv. II. 583/1967. sz.).
- Büntetőjogi Döntvénytár: *Bíróági Határozatok (1978. január – 1982. december)*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984, 515. BK 93.
- BH1982. 269.
- BH1984. 1.
- BH1996. 571.
- BH2001. 50.
- BH2004. 96.
- 34/2007. Büntető Kollégiumi vélemény
- EBH2006. 1491.
- EBH2009. 2029.
- BH2012. 58.
- BH2021. 127.
- BH2020. 319.
- Kúria Bfv. I. 1420/2024/8. sz. végzése